

Είσαγωγικὲς σκέψεις
τοῦ Ἀλεξάνδρου Κατσιάρα,
Διευθυντοῦ Συντάξεως τοῦ περ. Θεολογία
στὴν τελετὴ ἔναρξης τοῦ Διεθνοῦς Συνεδρίου τῆς
Ἱερᾶς Συνόδου γιὰ τὰ 100 χρόνια τοῦ περ.
Θεολογία
(Ἱερὸς Μητροπολιτικὸς Ναὸς Ἀθηνῶν,
11.10.2023)

Ἐξοχωτάτη,

Παναγιώτατε,

Ζοῦμε σὲ μιὰ ἐποχὴ, ποὺ εἶναι βαθιὰ
ὕλιστική, κι ὅμως μετατρέπει τὰ πάντα σὲ
ἄυλες εἰκόνες. Αὐτὸ δείχνει ἡ συστηματικὴ
προώθηση τῆς ἀσώματης ἐπικοινωνίας. Ἡ
ψηφιακὴ τεχνολογία δημιουργεῖ ἓνα εἰκονικὸ
περιβάλλον, ὅπου ἡ ἐπικοινωνία προϋποθέτει
τὴν ὕπαρξη τοῦ σώματος, ὄχι ὅμως ὡς
παρουσία, ἀλλὰ ὡς ἐργαλεῖο. Τὸ σῶμα
χρησιμεύει ἀπλῶς γιὰ νὰ χειρίζεται τὴ
μηχανή, διὰ τῆς ὁποίας θὰ συντελεστεῖ ἡ
ἐπικοινωνία. Ὁ ρόλος του σταματᾷ ἐκεῖ.

Γιὰ παράδειγμα, τὸ Διαδίκτυο, ἂν καὶ
γοητευτικὸ, εἶναι κατὰ βάσιν ἀντικοινωνικὸ,
σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴ φυσικὴ παρουσία. Γιατί,
διευκολύνοντας τὴν ἄμεση ἐπικοινωνία,
διαστρεβλώνει τὴν πραγματικότητα, ἀφοῦ

παρακάμπτει ὅ,τι πιὸ ρεαλιστικό, τὴ φυσικὴ διαμεσολάβηση τοῦ ὑλικότατου ἀνθρωπίνου σώματος. Ἡ τεχνολογικὴ πρόοδος δίνει τὴν ἐντύπωση ὅτι τὸ σῶμα μπορεῖ νὰ ὑπερβαίνει τὰ ὅρια τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου, ταυτόχρονα ὅμως μᾶς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν πραγματικότητα ὅτι εἴμαστε ὄντα ἐν σώματι. Καταλήγουμε νὰ κινούμαστε ὅσο τὸ δυνατὸ λιγότερο. Ἀλλὰ ὅσο λιγότερο κινούμαστε, τόσο περισσότερο ξεχνοῦμε ὅτι εἴμαστε ὄντα μὲ σῶμα.

Καί, νομίζουμε ὅτι πλέον μπορούμε νὰ τὰ κάνουμε ὅλα λὲς καὶ εἴμαστε πανταχοῦ παρόντα πνεύματα. Ἐδῶ ριζώνει ὁ ναρκισσισμὸς καὶ ἡ αὐτοαναφορικότητα.

Ἡ ἄρνηση τοῦ σώματος καὶ κατ' ἀκολουθίαν τῆς ὕλης δὲν εἶναι κάτι καινούργιο. Ὁ Πλάτων τοποθετεῖ τὸ εἶναι τοῦ ἀνθρώπου ἀποκλειστικὰ στὴν ἄυλη ψυχὴ. Δὲν ἦταν τυχαία ἡ ἀντίδραση τῶν Ἀθηναίων, ὅταν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τοὺς μίλησε γιὰ τὴν ἀνάσταση τῶν σωμάτων. Αὐτὸ σχετίζεται, ἐν πολλοῖς, μὲ τὸ ὅτι τὸ σῶμα ὑπενθυμίζει μιὰ ψυχολογικὴ καὶ κυρίως μιὰ ὑπαρξιακὴ πραγματικότητα: ὅτι δὲν ἔχουμε ἔλεγχο στὰ πάντα, πράγμα ποὺ προκαλεῖ τὸν ἄνθρωπο. Τὸ σῶμα μας ἀλλάζει, ἐρήμην τῆς θελήσεώς μας, μέσα ἀπὸ τὶς ἀναπόφευκτες μεταβολὲς

τῆς ἡλικίας, πού ξεκινοῦν μὲ τὴ γέννησή μας. Ὁ δὲ θάνατος μᾶς θυμίζει μὲ τὸν πλέον ἀπόλυτο τρόπο ὅτι τὸ σῶμα δὲν μᾶς ἀνήκει. Ὁ φόβος τῆς φθορᾶς, πού ὀδήγησε τὸν Φάουστ στὴν ἀνοίκεια ἀνταλλαγὴ τῆς ψυχῆς του μὲ τὴν αἰώνια νεότητα, εἶναι ἀκόμη πιὸ ἔντονος στὶς μετανεωτερικὲς κοινωνίες. Γι' αὐτό, μέσω τῆς καὶ εἰκονικῆς πραγματικότητας προσπαθοῦμε νὰ ζήσουμε τὴ φαντασίωση τῆς παντοδυναμίας, τὴν ὁποία τὸ σῶμα ἀποδομεῖ.

Τὸ σῶμα ἀφηγεῖται μιὰ ἀναπόδραστη ἱστορία: **ὅτι δὲν μπορούμε νὰ γεννήσουμε τὸν ἑαυτό μας.** Προήλθαμε ἀπὸ μιὰ κοινὴ σωματικότητα, ἐκείνη τῆς μητέρας-βρέφους. Εἴμαστε πλάσματα τῆς ἀπόφασης καὶ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ ἄλλου. Καλούμαστε νὰ αὐτονομηθοῦμε, ἀλλὰ ποτὲ δὲν μπορούμε νὰ διαγράψουμε ὀριστικὰ τὸ ἀποτύπωμα τοῦ ἄλλου.

Ἀπὸ ὅποια ἄποψη κι ἂν προσεγγίσουμε τὸ θέμα -θεολογική, φιλοσοφική, πολιτική, ψυχολογική, κλπ.- ἡ ἀνθρωπότητα παλεύει διαρκῶς νὰ διαχειριστεῖ ὅτι εἴμαστε ἐν σώματι καὶ ἐξαρτημένοι ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ ἄλλου. Τὸ σῶμα καὶ ὁ ἄλλος θέτουν περιορισμούς, πού συντρίβουν ἐν τέλει κάθε φαντασίωση αὐτοδημιουργίας. Αὐτὸ ὅμως

δὲν ἀντιμετωπίζεται μὲ φαντασιώσεις, οὔτε μὲ ἐνδοσκοπήσεις καὶ αὐτοβελτιώσεις. Πῶς εἶναι δυνατόν, μὲ τέτοιους τρόπους ὁ ἄνθρωπος νὰ ἀντιμετωπίσει τὴ θνητότητά του, θνητὸς ὢν;

Θεολογικά, ὁ ἄνθρωπος φέρει τὸ ἀνεξίτηλο ἀποτύπωμα τοῦ Ἄλλου, ἀφοῦ ἐπλάσθη κατ' εἰκόνα Θεοῦ. Ἡ ἀποτυχία τοῦ Ἀδὰμ νὰ διαχειριστεῖ αὐτὴν τὴν πρόκληση-πειρασμὸ ἔγινε ἀντιληπτὴ μέσω τοῦ σώματός του. Τότε συνετρίβη ἡ φαντασίωση τῆς ἰσοθείας.

Αὐτά, μεταξὺ ἄλλων, συνέβαλαν ὥστε ἡ προβληματικὴ τοῦ συνεδρίου νὰ μὴν ἀναλωθεῖ στὴν τετριμμένη συζήτηση περὶ καλῆς καὶ κακῆς χρήσης τῆς τεχνολογίας ποιμαντικοῦ τύπου, καὶ νὰ δομηθεῖ πάνω σὲ μιὰ ἐπισήμανση καὶ τοῦ Ἑλληνα φιλοσόφου Σπύρου Κυριαζόπουλου, ὅτι ἀπὸ τὴ νεωτερικὴ ἐποχὴ ἡ τεχνικὴ δὲν εἶναι μόνο μιὰ ιδιότητα τοῦ τεχνίτη, ἀλλὰ μιὰ στάση τοῦ ἀνθρώπου ἀπέναντι στὸν κόσμον, ποὺ ὀρίζει τὴ σκέψη καὶ τὴ συμπεριφορὰ του.

Στὸ πλαίσιο τοῦ Συνεδρίου θὰ διερευνήσουμε πῶς αὐτὴ ἡ στάση ζωῆς ἐπηρεάζει ὄχι μόνο τὴν πολιτικὴ, τοὺς θεσμούς, τὴν κοινωνία, τὰ ἥθη, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἐκκλησία καὶ τὶς θρησκείες, τὰ πάντα δηλαδή ὅπως τὰ

ξέραμε. Καὶ ἂν ἰσχύει ὅτι ἡ τεχνολογία δημιουργεῖ περισσότερα προβλήματα ἀπὸ ὅσα λύνει. Κι ἂν ὅλα αὐτὰ ἔχουν τὴ ρίζα τους στὸν ἀτομικισμό.

Τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ μείνει ἀλώβητο, διότι ἡ ἀπο-ιεροποίηση τοῦ κόσμου δὲν περιορίζεται στὶς θρησκεῖες, ἀλλὰ ὀδηγεῖ στὴν ἀκύρωση τοῦ συμβολικοῦ νοήματος ἀκόμη καὶ τῶν κοσμικῶν θεσμῶν, εἰσάγοντας τὴν ἀτομικὴ ἀξία ὡς ἀπόλυτο κριτήριον.

Γιὰ τὴν Ὁρθόδοξη Θεολογία, τὸ σῶμα εἶναι ὅ,τι σπουδαιότερο ἔχει ὁ ἄνθρωπος. Αὐτὸ ὀνοματίστηκε «Ναὸς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». Πάντα θὰ τὸ φέρουμε, ἀφοῦ θὰ ἀναστηθεῖ. Καὶ θὰ διηγεῖται τὴ σχέση μας μὲ τὴν ὑλικότητα καὶ τὴν κτιστότητά μας, καὶ ἐν τέλει τὴ σχέση μας μὲ τὸ ἀποτύπωμα τοῦ Ἄλλου, τοῦ Θεοῦ, ἀκόμη καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασή μας.

Μὲ αὐτὲς τὶς ἐλάχιστες σκέψεις, Παναγιώτατε, παρακαλῶ νὰ κηρύξετε τὴν ἔναρξη τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου καὶ νὰ ἀπευθύνετε χαιρετισμό.